

| Araştırma Makalesi / Research Article |

Okuma Kültürü Oluşturmada Çocukların Edebiyat Çevresini Genişletmeye Yönelik Uygulamalar: İngiltere Örneği

Practices For Expanding the Literature environment of Children in Creating a Reading Culture: United Kingdom Example

Burcu Öztürk¹

Anahtar Kelimeler

okuma kültürü
çocuk edebiyatı
okuma kültürü uygulamaları
İngiltere

Keywords

reading culture
children's literature,
reading culture practices
England

Başvuru Tarihi/Received
30.08.2020

Kabul Tarihi /Accepted
21.09.2020

Öz

Okuma yaşamın belirli bir döneminde başlayıp biten bir etkinlik değil, yaşam boyunca sürdürülmesi gereken bir eylemdir. Bu nedenle okuma kültürü oluşturmada ilkökul dönemindeki çocukların temel okuma becerisinin okuma sevgisi ve alışkanlığına dönüştürülmesi oldukça önemlidir. İlkokul döneminde çocuk edebiyatından yararlanılarak hazırlanacak okul içi ve okul dışı ortam, gerçekleştirilecek etkinlik ve uygulamalar, çocukların tüm yaşamları boyunca okuma kültürü edinmiş ve bunu içselleştirmiş bireyler olmalarında ve böyle bir toplum inşa edebilmelerinde önemli bir sorumluluk üstlenir. Bu nedenle okuma kültürü olan gelişmiş ülkelerin uygulamalarının bilinmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, İngiltere’de okuma kültürü oluşturmada çocuk edebiyatından ilkökul döneminde nasıl yararlandığını belirlemek, genişletilen edebiyat çevresini, okul içi- okul dışı ortam, uygulama ve etkinlikleri değerlendirerek bunların okuma kültürü edinimindeki yerini ortaya koymaktır. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Bu bağlamda okuma kültürü oluşturmada çocuk edebiyatından yararlanma durumu İngiltere’de Newtown Primary School’da ve Exeter kütüphanesinde gönüllü hizmet yapılan sürede ulaşılan yazılı kaynaklar incelenerek ve kişisel gözlemler, deneyimler yorumlanarak değerlendirilmiştir.

Abstract

Reading is not an activity that begins and ends in a certain period of life, but an action that should be continued throughout life. For this reason, it is very important to transform the basic reading skill of primary school children into reading love and habit in creating a reading culture. In the primary school period, the school environment to be prepared by using children's literature, activities and practices to be carried out, take an important responsibility for children to become individuals who have acquired and internalized a reading culture throughout their lives and to build such a society. For this reason, it is important to know the practices of developed countries with a reading culture. The purpose of this study is to determine how children's literature is used in the primary school period in England in creating a reading culture, to evaluate the expanded literary environment, in-school-out-of-school environment, practices and activities and to reveal their place in the acquisition of reading culture. Research data were collected through document analysis, one of the qualitative research methods. In this context, the situation of benefiting from children's literature in creating a reading culture was evaluated by examining the written sources reached during the voluntary service in Newtown Primary School and Exeter library in England and interpreting personal observations and experiences.

¹ Kastamonu üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, <https://orcid.org/0000-0002-4087-3370>

Extended Abstract

Introduction

The concept of reading has three dimensions of meaning. The first of these is the basic reading skill, which means that the individual can decode written and printed signs on paper loudly and silently. The second stage of this process, which starts with the first reading and writing instruction in teaching reading, is to acquire functional reading skills and make reading a habit. Critical reading takes place in the third dimension of reading (Özdemir, 2005, p. 16-17).

Raising children as individuals who have acquired a reading culture depends on transforming the basic reading skill into a habit and love of reading and providing children with a critical reader identity. Being literate at the first stage of the reading process is not sufficient for the next generations due to the changing and developing life conditions today. The important thing is to gain a reading habit and to make reading functional. It is accepted by all developed countries to train functional readers who can understand what they read and use what they understand in various ways in order to improve the environment they live in, and to organize literacy education and training accordingly (Akyol, 2001, p.13).

Reading culture, which is a sequential process, is the set of achievements acquired by individuals who have met with the world of written culture products; reached the competence to share, test and question the messages presented by the world they met; made a habit of living with the opportunities these offer (Sever, 2013, p. 9). According to Yılmaz, reading culture means the level and quality of an individual, a social group or a society's relations with the act of reading (2009, p.134). Raising individuals who have transformed their reading skill into a reading culture in this way and increasing their number will bring along the social internalization of this culture.

Every age and every period has a special importance in creating a reading culture. However, the primary school period, in which the child acquires the basic reading skills and communicates more closely with books, is also important. Studies emphasize the importance of primary school period for children to acquire reading habits. Reading skill acquired in childhood is the first step taken to acquire reading habits (Yavuz, 1987, p. 266-267). Especially the 6-8 age period is the most sensitive period for children to acquire reading habits and culture (Sever, 2007, p. 35). According to Cleary, the period between the ages of 8 and 13 is described as the golden years of reading; After the age of 13, children's interest in reading may decrease (cited in Bamberger, 1990, p. 8). In this period, children's books are of course the greatest help in children's interest in reading. For this reason, developing the basic reading skill acquired through textbooks at school by using children's literature products in school and out-of-school environments will be more effective in creating a reading culture.

Children's literature, whose main source is children and childhood; suitable for the child's world of perception, interest, attention, emotion, thought and imagination; reflecting the child's gaze and "child reality"; realizing "for the child" content in a simple and sincere manner in terms of extent, language, thought and types; It is a transitional literature that contributes to the development of literature, art, and aesthetics, and prepares the child for adulthood sensitively, as well as giving the child the habit of reading (Şirin, 2019, p.24). According to Sever, children's literature is the general name of works that present life and human reality to children with artistic linguistic and visual messages, and inspire impressions in their worlds of emotion and thought, with an approach that fits their language development and comprehension levels and prioritizes their needs (2007, p. 41).

The purpose of literature and education is to help people search for meaning, and exposure to literature is a vital component of a child's development. Therefore, children should be encouraged to develop an interest and attitude towards reading and literature that will accompany them throughout their lives (Sawyer, 2011, p. 3-4). That is why it is very important to know the path developed countries follow in this regard and to take examples of what has been done. The purpose of this study is to determine how children's literature is used in primary school to create a reading culture in England, where the first conscious and important initiatives on children's literature are made, and to reveal the importance of reading culture by evaluating the in-school-out-of-school environment, practices and activities used for this.

Method

Research data were collected through document analysis, one of the qualitative research methods. Document review includes the analysis of written materials that contain information about the phenomenon or facts to be investigated. Document analysis enables the analysis of documents produced within a certain period of time about a research problem or documents produced by more than one source and at different intervals on the relevant subject (Yıldırım & Şimşek, 2002, p.140-143). In this context, the situation of benefiting from children's literature in creating a reading culture was evaluated by examining the written sources reached during the voluntary service in Newtown Primary School and Exeter library in England and interpreting personal observations and experiences.

Result and Discussion

What can be done in our country in the light of examples in England to enrich children's knowledge and skills for reading with practises can be listed as follows:

It is important that the transformation of basic literacy skills into reading habits and reading culture is a state policy and within this framework, it is important to prepare a qualified program enriched with children's literature.

Filling the classroom libraries with quality children's books and preparing classroom corners where they can read these books comfortably will also have a positive effect on the children's love and habit of reading.

Enriching public libraries with qualified children's books and turning them into places for children to enjoy, spreading children's libraries, schools regularly organizing library trips, and thus making the book accessible to all children are also extremely important in the process of providing children with a reading culture.

Books and reading-centered environments that can be created in our daily life should be arranged in a way that encourages children to read. Access to the book should be increased with the contributions of non-governmental organizations and associations, and the society's attitude towards reading should be tried to be changed in a positive way.

World Book Day can be celebrated with different activities each year by choosing a theme or an author so that children's books can meet with children in our country.

The competitions and book clubs organized by schools, associations, foundations and libraries also encourage children to make new readings.

Certificates and awards given for reading skills in schools, which appreciate effort and success, also positively affect children's view of the book and reading, and encourage them to make new readings.

In addition to traditional methods for gaining the habit of reading, models aiming to achieve critical reading by reading, evaluating, interpreting and sharing all of the qualified books selected according to age level and reading aloud and with group, guided reading can also be taken into consideration.

It is extremely important for children to grow up with children's literature for their entire lives. Educators, families and all community members should help children develop a love and passion for reading. As a result, it is a responsibility to consider and implement all kinds of practices that will enable children at an early age to have interest and love for reading and books in order to structure the culture of reading.

GİRİŞ

Okuma kavramının üç anlam boyutu vardır. Bunlardan ilki, bireyin kâğıt üzerindeki yazılı ve basılı işaretleri sesli ve sessiz çözmeye anlamına gelen temel okuma becerisidir. Okuma öğretiminde ilk okuma yazma öğretimiyle başlayan bu sürecin ikinci aşaması işlevsel okuma becerilerini kazanmak ve okumayı alışkanlık hâline getirmektir. Okumanın üçüncü boyutunda ise eleştirel okuma yer almaktadır (Özdemir, 2005, s. 16-17).

Çocukların okuma kültürü edinmiş bireyler olarak yetişmesi, temel okuma becerisinin okuma sevgisi ile alışkanlığa dönüştürülmesi ve çocuklara eleştirel okur kimliği kazandırılmasına bağlıdır. Günümüzde değişen ve gelişen hayat şartları nedeniyle okuma sürecinin ilk aşamasında yer alan okur-yazar olmak, yetişecek nesiller için yeterli değildir. Önemli olan okuma alışkanlığı kazanabilmek ve okumayı işlevsel kılmaktır. Okuduğunu anlayan, anladığını da içinde yaşadığı ortamı geliştirmek amacıyla çeşitli yönlerden kullanabilen fonksiyonel okuyucuların yetiştirilmesi, okuma-yazma eğitim ve öğretiminin de buna göre düzenlenmesi bütün gelişmiş ülkelerce kabul görmektedir (Akyol, 2001, s. 13).

Yılmaz' a göre okuma kültürü, bir bireyin, bir toplumsal grubun ya da bir toplumun okuma eylemi ile ilişkilerinin düzeyi ve niteliği anlamına gelir (2009, s. 134). Ardışık bir süreç olan okuma kültürü, yazılı kültür ürünlerinin dünyasıyla tanışmış; tanıştığı bu dünyanın kendisine sunduğu iletileri paylaşma, sınıma, sorgulama yeterliğine ulaşmış; bunların sunduğu olanaklarla yaşamayı alışkanlık hâline getirmiş bireylerin edinmiş olduğu kazanımlar bütünüdür (Sever, 2013, s. 9). Okuma becerisini bu şekilde okuma kültürüne dönüştürebilmiş bireylerin yetiştirilmesi ve sayılarının artırılması toplumsal olarak da bu kültürün içselleştirilmesini beraberinde getirecektir.

Uluslararası Eğitim Başarılarını Belirleme Kuruluşunun (IEA), Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Projesi (PIRLS) çerçevesinde 35 ülkede ilköğretim 4. Sınıf öğrencileri arasında yaptığı araştırmayla Türk çocuklarının okuma becerilerinin uluslararası standartların altında olduğu ortaya konulmuştur (EARGE, PIRLS, 2003). Türkiye'deki eğitim sistemi öğrencilere okumayı öğretmekte ancak okuma alışkanlığını kazandırmada yetersiz kalmaktadır. Ülke nüfusumuzun ortalama % 88'i okuryazar olduğu hâlde bunların tamamı okumayı alışkanlık hâline getirememiştir. Okay, bu durumu bir paradoks olarak nitelendirerek ülkemizde okur-yazar oranı arttıkça okuma seviyesinin düştüğünü söylemektedir (2004, s. 413).

Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyat Okulu tarafından 2006 tarihinde hazırlanan Türkiye'nin "Okuma Alışkanlığı Karnesi" adlı çalışmada çocuk ve yetişkin özneler yanında aile, okul, öğretmen, çevre ve medya ilişkisini yansıtan araştırmalardan hareketle somut bilgiler, raporlar ve buna bağlı olarak öğretmen ve alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda yapılan değerlendirmeler ele alınmıştır. Buna göre, çalışmada okuma etkinliklerinin ders kitaplarına bağımlı yapıldığı; program dışı okuma etkinliklerine çok az yer verildiği; çocuk kitapları, gazete ve dergilerinden yararlanma oranının çok düşük olduğu; merkezi sınavlar nedeniyle okuma ilgisinin azaldığı; sınıf kitaplıklarının ve okul kütüphanelerinin yetersiz olduğu; köy çocuklarının yüzde 60'ının ilköğretimde ders kitabı ve kaynak kitap dışında kitap okumadan mezun olduğu; Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatından yararlanmak amacıyla hazırlanmış bir program olmadığı; ilköğretim ders kitaplarında yer verilen metinlerin Türkçe ve edebiyat değerlerinin zayıf olduğu; Türkçe programında belirtilmesine rağmen ders kitaplarında Türk Çocuk Edebiyatının seçkin örneklerinin sınırlı ölçüde yer aldığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak, Türkiye'de düzenli kitap okuma alışkanlığı binde bir oranında görülmektedir (Çocuk Vakfı, 2006).

Okuma becerileri alanının ağırlıklı alan olarak seçildiği 2018 yılı PISA araştırması sonuçlarına göre okuma becerileri; kişinin hedeflerine ulaşmak, bilgi ve potansiyelini geliştirmek ve topluma katılmak amacıyla çeşitli şekillerde sunulan metinleri anlaması, kullanması, değerlendirmesi, ilişkilendirmesi ve metinler üzerine derinlemesine düşünmesi şeklinde tanımlanmaktadır. 79 ülke katılımıyla gerçekleştirilen PISA 2018 sonuçlarına göre Türkiye'nin okuma becerileri alanındaki ortalama puanı geçmiş yıllara göre iyileşerek 466'ya yükselmiştir. Ancak bu iyileşmeye rağmen okuma becerileri alanında Türkiye 79 ülke arasında 40. sırada, 37 OECD ülkesi arasında ise 31. sırada bulunmaktadır (PISA Ulusal Ön Raporu, 2019).

Sahip olunan okuryazarlık becerisinin geliştirilerek istenilen şekilde okuma kültürüne dönüştürülebilmesi ve toplumun kültürel kalkınmasına hizmet edebilecek duruma getirilebilmesi sonucu ülkemiz hâlâ, genç ve dinamik nüfusuna rağmen, gelişmişlik mücadelesi vermektedir. Ülkemizde yaşanan bu durum, eğitim sisteminde okuma kültürüne ilişkin çeşitli aksaklıklardan kaynaklanmaktadır. Bu aksaklıklar arasında okuma becerisinin çocuklara okuma zevkini, alışkanlığını, olgunluğunu kazandırmayı hedeflemeden öğretilmesi; çocuk edebiyatının öğretim programları içerisinde yer almaması; üzerinde görüş birliğine varılmış bağımsız bir okuma programının olmayışı; çocuk kitapları ile genişletilmiş sınıf dışı ortamların, mekânların, kütüphanelerin yetersizliği; ailelerin ve sivil toplum kuruluşlarının sürece katkısının yeterince olmaması sayılabilir.

Temel okuma becerisi, okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırma, okullarda Türkçe derslerinin sorumluluğundadır. Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın "okuma" ya yönelik amaçları "okuma becerisinin geliştirilmesi; okuduğundan hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması; okuma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması; bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi; basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi; okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması; Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanmasıdır (MEB, 2019, s. 8).

Programdaki açıklamalarla hedeflenen okuma kültürünün oluşturulmasında her yaşın ve her dönemin ayrı bir önemi vardır. Ancak çocuğun temel okuma becerisi edindiği ve kitaplarla daha yakın iletişime girdiği ilkököl dönemi çok önemlidir. Araştırmalarda da çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında ilkököl döneminin önemi vurgulanmaktadır. Çocuk yaşta elde edilen okuma becerisi, okuma alışkanlığını elde etmek için atılmış ilk adımdır (Yavuz, 1987, s. 266-267). Özellikle 6-8 yaş dönemi, çocukların okuma alışkanlığı ve kültürü edinmelerinde en duyarlı dönemdir (Sever, 2007, s. 35). Cleary, 8 ile 13 yaş arası dönemi okumanın altın yılları olarak betimlemekte; 13 yaşından sonra çocukların okumaya olan ilgisinin azalabileceğini belirtmektedir (Akt. Bamberger, 1990, s. 8). Bu dönemde çocuğun okumaya karşı ilgi duymasında en büyük yardımcı elbette ki çocuk kitaplarıdır. Bu nedenle okulda ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla edinilen temel okuma becerisinin okul içi ve okul dışı ortamlarda çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanılarak geliştirilmesi, okuma kültürü oluşturma açısından daha etkili olacaktır.

Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve 'çocuk gerçekliği'ni yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde "çocuğa göre" içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (Şirin, 2019, s. 24). Sever'e göre de çocuk edebiyatı dil gelişimlerine ve anlama düzeylerine uygun, gereksinmelerini de önceleyen bir yaklaşımla, çocuklara yaşam ve insan gerçekliğini sanatsal nitelikli dilsel ve görsel iletilerle sunan, onların duygu ve düşünce dünyalarında etkilenimler uyandıran yapıtların genel adıdır (2007, s. 41).

Çocuklar için üretilen bir eserin görecelik ilkesine uygun olarak antiotoriter bir anlayışla kaleme alınması, edebî ve estetik değerleri içermesi gerekir. Bu özellikleri barındıran metinler çocuklarda kalıcı bir kitap sevgisinin ve okuma kültürünün oluşmasına katkı sağlar. Bu nedenle yetişkinlere düşen önemli görevlerin başında, daha küçük yaştan itibaren çocukları, onları yaratıcı kılacak nitelikli kitaplarla buluşmalarını sağlamak gelmektedir (Gültekin, 2011, s. 8).

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Edebiyat ve eğitimin amacı insanların anlam arayışına yardım etmek olup edebiyata maruz kalmak çocuğun gelişiminde hayati bir bileşendir. Bu nedenle çocuklar, hayatları boyunca onlara eşlik edecek okumaya ve edebiyata dair ilgi ve tutum oluşturmaya teşvik edilmelidir (Sawyer, 2011, s. 3-4). Gelişmiş ülkelerin bu konuda izledikleri yolu bilmek ve yapılanları örnek almak bu yüzden çok önemlidir. Bu çalışmanın amacı çocuk edebiyatı konusundaki ilk bilinçli ve önemli girişimlerin yapıldığı ülke olan İngiltere'de (Şirin, 1994, s. 58) okuma kültürü oluşturmak için çocuk edebiyatından ilkököl döneminde nasıl yararlandığını belirlemek, bunun için yararlanılan okul içi-okul dışı ortam, uygulama ve etkinlikleri değerlendirerek okuma kültürü edinimindeki önemini ortaya koymaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2002, s. 140-143). Bu bağlamda okuma kültürü oluşturmada çocuk edebiyatından yararlanma durumu İngiltere'de Newtown Primary School'da ve Exeter kütüphanesinde gönüllü hizmet yapılan sürede ulaşılan yazılı kaynaklar incelenerek ve kişisel gözlemler, deneyimler yorumlanarak değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyatı Okulu tarafından hazırlanan ve 7 Ocak 2019 tarihinde Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk'a sunulan Okuma Kültürü Programı Ön Bilgi Notu'nda UNESCO raporlarına göre dünyada okuma programı uygulayan ve okuma becerisi kazandırmada en başarılı ülkeler arasında İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Finlandiya, Hollanda, İsveç, Norveç, Belçika, İsviçre, Avusturya, İspanya, Amerika (bazı eyaletleri), Kanada, Japonya, Güney Kore, Malezya vd. sayılmaktadır). En son okuma programını güncelleyen ülkelerden biri de İngiltere'dir (Okuma Kültürü Programı Ön Bilgi Notu, 2019).

İngiltere'de okuma kültürü üzerine yapılan çalışmaları dört ana başlık altında toplamak mümkündür:

Millî Eğitim Bakanlığının ana dili programı içinde okuma kültürü oluşturmaya dönük çalışmaları

Okuma Programı

"Okuma yazma öğrenmiş ancak yaşlılarının gerisinde kalan çocuklar" için yapılan okumayı iyileştirme çalışmaları

Okuma kültürüne yönelik diğer çalışmalar ve uygulamalar

Eğitim Bakanlığının İngilizce Programı

1988 yılındaki Eğitim Reformu sonrasında kabul edilen millî müfredat gereği İngiltere'de ilköğretim, ana okulu dahil 5-11 yaşlarını kapsayan 6 yıllık ve 3 aşamadan oluşan bir eğitim-öğretim sürecidir. Ana okulu (reception class) bağımsız olmak üzere, 1. ve 2. Sınıflar 1. kademe (Key Stage 1); 3. ve 4. Sınıflar 2. Alt kademe (Lower Key Stage 2); 5. ve 6. Sınıflar ise 2. Üst kademe (Upper Key Stage 2)yi oluşturmaktadır. Key Stage 1 (Years 1-2) 5-7 yaş ve Key Stage 2 (7-11 yaşlar arası) Primary School olarak adlandırılır.

Millî müfredatta yer alan İngilizce Programında öncelikle İngilizcenin eğitimde ve toplumda üstün bir konuma sahip olduğu vurgulanmaktadır. Nitelikli bir İngilizce eğitiminin çocuklara düşüncelerini ve duygularını karşı tarafa iletmede akıcı konuşma ve yazma becerisi kazandıracığı; okuma ve dinleme yoluyla da başkalarının onlarla iletişime geçebileceği ifade edilmektedir. Özellikle okuma yoluyla öğrencilerin kültürel, duygusal, entelektüel, sosyal ve ruhsal olarak gelişme şansı elde edeceği belirtilmektedir. Özellikle edebiyat böyle bir gelişmede kilit rol oynamaktadır. Okuma, ayrıca öğrencilerin hem yeni bilgi edinmelerini hem de şimdiye kadar bildiklerini geliştirmelerini sağlayacaktır. Bütün dil becerileri toplumun her üyesi için gerekli olup, kendine güvenli bir şekilde, akıcı konuşmayı, okumayı ve yazmayı öğrenemeyenler toplumsal haklarını etkin bir şekilde kullanmaktan mahrum kalacaktır.

Millî eğitim programının genel amacının öğrencileri sözlü ve yazılı dile güçlü bir hâkimiyet kazandırarak yüksek dil ve okur-yazarlık standartlarını teşvik etmek ve zevk için yapılan çeşitli okumalar aracılığıyla edebiyat sevgisi oluşturmak olduğu belirtilmektedir. Program tüm öğrencilerin,

Kolay, akıcı ve anlayarak okumalarını,

Zevk ve bilgi için geniş bir yelpazede ve sık okuma alışkanlığı geliştirmelerini,

Geniş bir kelime hazinesi; okuma, yazma ve konuşma dili için dil bilimsel kalıpları ve dil bilgisi kurallarını edinmelerini,

Zengin edebiyat geleneğini takdir etmelerini,

Doğru, açık ve tutarlı yazmalarını; dinleyiciye, amaca ve bağlama uygun dil kullanmalarını,

Öğrenmek için tartışma yöntemini kullanmalarını ve böylece düşüncelerini ve fikirlerini açıkça ve ayrıntılı bir şekilde ifade edebilmelerini,

Konuşma ve dinleme sanatında, resmi sunumlar yapmakta ve tartışmalara katılmakta yetkinleşmelerini amaçlamaktadır.

Okuma öğretimi ile öğrencilerin birinci ve ikinci kademedeki kelime okuma (word reading) ile okuyarak ve dinleyerek anlama (comprehension, both listening and reading) yeterliklerini geliştirmek amaçlanmaktadır. Öğretimde öğrencilerin iki yönde de yeterlik kazanmalarına odaklanmanın gerekli olduğu vurgulanmakta, her biri için farklı türde öğretim yapılması gerektiği belirtilmektedir.

İyi bir kelime okuma, aşına olunmayan yazılı/basılı kelimelerin telaffuzunu anlamada hız kazanmayı ve önceden bilinen yazılı/basılı kelimelerin hızlı tanınmasını gerektirir. İkisini de desteklemek, konuşma dilindeki sesleri gösteren yazılı/basılı harfleri anlamak demektir. Bu nedenle okula başladıklarında okuma öğretiminin ilk aşamasında sesler, okumaya yeni başlayacak öğrencilere vurgulanarak gösterilmelidir.

İyi anlama dil bilimsel bilgiden (özellikle kelime bilgisi ve dil bilgisi) ve dünya bilgisinden yararlanır. Anlama becerileri, öğrencilerin öğretmenle yüksek kaliteli tartışma deneyimleri ve çeşitli hikâyeleri, şiirleri ve kurgusal olmayan metinleri okuyarak ve tartışarak gelişir. Tüm öğrenciler, kendileri ve yaşadıkları dünya ile ilgili bilgilerini geliştirmek, okumanın takdirini ve sevgisini oluşturmak ve müfredattaki bilgileri edinmek için hem kurgusal hem de kurgusal olmayan metinleri yaygın olarak okumaya teşvik edilmelidir. Geniş bir yelpazede ve sık sık okumak öğrencilerin kelime dağarcığını artırır, çünkü günlük konuşmada nadiren duydukları veya kullandıkları kelimelerle karşılaşır. Okuma ayrıca öğrencilerin hayal gücünü besler ve meraklı genç beyinler için merak ve neşe kaynağı olur. Sonuç olarak ilköğretim sonuna, tüm öğrencilerin daha sonraki öğrenim hayatlarında karşılaşacakları herhangi bir konuda akıcı ve güvenle okuyabilecek düzeye gelmeleri gerekmektedir (United Kingdom Government, 2013).

Okuma Programı

İngiltere’de okumanın hayati önemini kabul eden hükümet, 2010 yılından itibaren okullarda okur-yazarlık standartlarını yükseltmeye öncelik vermiş, genel olarak okumayı geliştirmek ve dezavantajlı öğrenciler ile akranları arasındaki başarı farkını daraltmaya odaklanmıştır. Bu amaçla 2015 yılının Mart ayında yayımlanan “Okuma: Gelecek Adımlar” adlı resmî dosyada öncelikle bu programın tüm okullar için geçerli olduğu belirtilerek devletin okumaya olan yaklaşımı gösterilmektedir (United Kingdom Government, 2015).

Hükümetin okuma standartlarını iyileştirmek ve zevk için okumayı teşvik etmek için okulları nasıl destekleyeceğini açıklayan eğitimde hiçbir şeyin, her çocuğun iyi okumasını sağlamaktan daha önemli olmadığını belirtmekte; okuyabilen öğrencilerin okulda başarılı olmaları, iyi niteliklere sahip olma ve bunun sonucu olarak tatmin edici, mükafatını alabilecekleri bir kariyerin tadını çıkarma olasılıklarının çok daha yüksek olacağını vurgulanmaktadır.

Programa göre, önemli pratik faydalarına ek olarak okuma, hayatın en büyük zevklerinden biridir. Her çocuk harika bir roman, biyografi veya tiyatro okumaktan gelen haz ve zenginliği deneyimleme fırsatına sahip olmalıdır. Christopher Marlowe'dan Ian McEwan'a kadar İngiliz edebiyatı kanonu, geçmişi ne olursa olsun ve nerede yaşarlarsa yaşasın, her İngilizce konuşuruna aittir. Bu entelektüel ve kültürel mirasa tam katılım evrensel, yüksek okuyazarlık standartlarına bağlıdır.

Programda, ilk okuma-yazma sürecinden başlanarak, öğrencilerin hız ve akıcılık geliştirmeleri için desteklenmelerinin hayati önem taşıdığı, böylece kendilerine güvenen olgun okuyucular olabilecekleri, bunu yapmanın en iyi yolunun ise okuma tutkusunu

aşlamak olduğu ifade edilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların, bir çocuğun okuduğu miktar arttıkça, okuma kazanımlarının arttığını ve bunun da onları daha fazla okumaya teşvik ettiğini göstermekte olduğu bilgisi paylaşılmaktadır. Bunun için öncelikle, “phonics” metodu ile ilk okuma yazma öğretiminin öneminden bahsedilmektedir. Çocuklara her bir harfin çıkardığı sesi nasıl tanıyacağını, farklı harf kombinasyonlarının çıkardığı sesleri nasıl belirleyeceğini ve bir kelime yapmak için bu sesleri nasıl harmanlayacağını öğretmek gerekmektedir. Çocuklar daha sonra bu bilgiyi gördükleri yeni kelimeleri çözmek için kullanabilirler. Bu okumayı öğrenmenin ilk önemli adımudur. Temel kod çözme işlemi otomatik hâle geldikçe, genç okuyucuların bilişsel kapasitesi (çalışma belleğindeki alan) serbest bırakılır, bu da üst düzey anlama sürecini kolaylaştırır. Akıcılık aynı zamanda yeterli bir kelime dağarcığına da bağlıdır. Geniş bir kelime dağarcığı yeni konuyu anlamak için önemli bir araçtır ve öğrencilerin bir konuyu anlama becerisi arttıkça, karşılaşılabilecekleri yeni kelimeleri çözme yetenekleri de artmaktadır.

Çocuklar okurken daha önce karşılaşmadıkları yeni fikirler ve kelimelerle karşılaşılır. Kelimeleri bağlam içinde buluşturarak ve aynı kelimeyi farklı bağlamlarda buluşturarak, bilinmeyen kelimelerin ve kelimelerin anlamlarının birden fazla anlamı ile nasıl çözüleceğini öğrenirler. Çocuklar, kod çözmeye ustalaşmanın ilk aşamasındayken, kod bilgisini, fonik bilgilerine uygun kitaplar kullanarak uygulamaya dökmek çok önemlidir. Okullar, okulda geçirdikleri zaman boyunca çocukların kelime hazinesini ve edebiyattan zevk almalarını sağlamak için ayrı fırsatlar bulmalıdır.

İlk okuma-yazmanın öneminden sonra programda en çok vurgulanan husus, zevk için okumadır. Zevk için okumak sadece okuma testlerindeki performansı arttırdığı için değil, çocukların eğitimi için de çok önemlidir. Bunlar arasında geniş bir kelime hazinesi, metin anlama, dil bilgisi ve genel bilgi bulunmaktadır. Ayrıca zevk için okumanın yazım ve matematik becerilerindeki ilerlemeyle de bağlantılı olduğu bulunmuştur.

Çocukların ne sıklıkla okudukları ise okudukları kitap sayısı ile bağlantılıdır. Programda Ulusal Okuryazarlık Vakfı tarafından 8-16 yaş grubu için yapılan araştırmalara göre, ayda okunan kitap sayısı ile okuma yeterliliği arasında bulunan ilişki açıklanmıştır. Buna göre, bir ayda okudukları kitap sayısı arttıkça, çocukların yaşları için beklenen okuma seviyesini aştıkları görülmektedir. Ayda iki veya daha fazla kitap okuyan çocukların okumada zorlanma olasılıkları çok daha düşük olmaktadır. Ayda beş kitap okuyanların, hiç kitap okumamış olanlara kıyasla, yaşlarının çok ilerisinde okuma becerisine sahip olma olasılıkları neredeyse iki kat daha fazladır.

Programda, kitap kulüplerinin, öğrencileri hem okul içinde hem de okul dışında geniş ve sık okumaya teşvik etmenin ve hem okuma hem de konuşma dili becerilerini geliştirmenin mükemmel bir yolu olduğu söylenmektedir. Kitap kulüpleri, çocuklara okudukları kitapları sınıf dışı bir ortamda tartışma ve yeni yazarlar ve yeni hikâyeler keşfederek edebiyat sevgilerini geliştirme fırsatı verecektir.

Programa göre, kütüphanelerin de çocukların okuma alışkanlıklarında önemli bir rolü vardır. Hükümet tüm çocukların bir halk kütüphanesinin aktif üyeleri olmasını istemekte ve tüm okullardan özellikle tüm 3. sınıf öğrencileri için bir kütüphane üyeliği düzenlemelerini istemektedir. Ayrıca kütüphaneye sınıf ziyaretleri düzenlenmesini ve kütüphane kullanımını teşvik etmek için ilkokulların yerel kütüphanelerle ortaklaşa çalışmasını istemektedir.

Programda, şiir tanıtımı yapılması istenmekte, ‘Şiir Ezberleme’ yarışması desteklenmekte ve ilköğretim öğretmenlerinin öğrencilerini şiir okumaları, öğrenmeleri için teşvik etmelerine yardımcı olacak kaynakların finanse edileceği de ifade edilmektedir.

Öğrencilere yavaş yavaş okuma tutkusunu aşmak, okuma becerilerini geliştirmede en iyi yoldur. Okumayı seven çocuklar daha fazla okuyacak ve zamanla bu konuda daha fazla çaba gerektiren eserleri okuyabilecek ve edebî zevk alacaklardır. Bu da onları daha fazla okumaya teşvik edecektir. Okumaları arttıkça, okuma becerileri de gelişecektir. Tüm okumalar bir fark yaratmakta, ancak zevk için okuma bu şekilde çok daha etkili olmaktadır.

Sonuç olarak devlet, öğretmenlerden okuma sevgisini artırmak için ellerinden geleni yapmasını beklemektedir. Ortaokula geçerken öğrencilerin edebiyatın değerini anlayacak ve eleştirel okuma yapacak seviyeye gelmeleri istenmektedir. Bu yüzden ortaokula geçerken çocukların sınıf içi ve sınıf dışı okumaları gittikçe genişletilmeli ve çeşitlendirilmelidir. Tüm çocuklar, ilkokul ve sonrasında bağımsız olarak kitap seçmeye ve okumaya teşvik edilmelidir, böylelikle onları ilgilendiren, onları düşündüren ya da güldüren ve daha fazla okuma ilhamı veren metinleri keşfedebilirler. Ancak okuma sevgisini teşvik etmenin, devletin tek başına hareket edebileceği veya yapması gereken bir şey olmadığı; ebeveynler, okullar, kütüphaneler ve diğerlerinin çocuklarda okuma sevgisini geliştirmede hayati bir role sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Eğitim Bakanlığı’nın “Okula Giden Ancak Yaşlılarının Gerisinde Kalan Çocuklar” İçin Yaptığı Çalışmalar

İngiltere’de ayrıca 2008’den beri devlet tarafından finansal olarak desteklenen, bir hayır kurumu olan KPMG Charitable Trust ile eğitim kurumu Institute of Education iş birliğiyle hayata geçirilen “ECar- Every Child is a Reader (Her Çocuk Bir Okurdur) adlı bir program çerçevesinde Okumayı İyileştirme Programı yürütülmektedir. Londra Üniversitesi’ne bağlı Avrupa Okumayı İyileştirme Kurumu aracılığıyla yürütülen ve izlenen bu program; 6 yaş civarında, başarı düzeyleri düşük öğrencileri 20 haftalık bir dönemde o yaş için beklenen okur-yazarlık düzeyine ulaştırmak için tasarlanan bire bir 30 dakikalık derslerden oluşan ve alanında uzman kişilerin rehberliğinde uygulanmaktadır. Bu çalışmalar Hükümet, Eğitim Bakanlığı, Üniversite, Yerel Yönetimler, uzman STK’ların iş birliğinde gerçekleştirilmektedir (University College London, 2015). Bu program okuma-yazma yeteneği zayıf olan çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak için uygulamaya konulmuştur.

Okuma Alanında Yapılan Diğer Çalışmalar

Bir toplumda okuma kültürünün en önemli göstergesi, okumanın gündelik yaşamın öğeleri arasında yer almasıdır. Çocukların okuma alışkanlığı kazanma olasılıkları, çevrelerinde oluşan okuma kültürünün zenginliği ile doğru orantılıdır. Birçok başka değişkenle birlikte, çocukların çevrelerinde okuma görüntüleri ile karşılaşmaları, aileleri ya da çevredeki diğer kişilerin okuma yaşantılarını paylaşmaları, okuma alışkanlığı kazanmalarında önemli rol oynar (Samur, 2014, s. 164). İngiltere’de çocukları geniş çapta okumaya ve kitap sevgisi geliştirmeye teşvik etmek için pek çok girişim vardır ve devlet bu girişimleri memnuniyetle karşılamakta ve desteklemektedir. Program bazında ve kurumsal olarak oluşturulmaya çalışılan okuma kültürü, okulda ve günlük hayatta şu ortam, etkinlik ve uygulamalarla zenginleştirilmekte ve geliştirilmektedir.

Okul İçi Uygulamalar

1-Renkli Okuma Bandı Uygulaması

İngiltere’deki tüm ilkokullarda çocukların yaş seviyesine ve okuma becerilerine uygun kitaplar, Oxford Reading Tree ve Book Band adı verilen renklerle derecelendirilmiş kitap dizisi kullanılarak seçilmektedir. Buna göre 4-5 yaşındaki çocuklar pembe renkli birinci aşama kitaplarla okumaya başlamakta ve 8-9 yaşlarında gökkuşağı renk dizisindeki kitapları okuyacak seviyeye gelmektedir. Bundan sonraki aşamadaki çocuklar “serbest okuyucu” (free reader) olarak adlandırılmaktadır (“Oxford Reading Tree”, t.y).

Şekil 1: İngiltere’deki Okullarda Kullanılan Renkli Kitap Dizisi

2-Sınıf Kitaplıkları ve Her şeyi Bırak ve Oku (DEAR) Projesi

İyi bir sınıf kitaplığı, çocukların yaşam boyu okur kimliği kazanabilmeleri için çok önemlidir. Bunun için her sınıfta seviyelerine uygun her türde çocuk kitaplarıyla donatılmış bir kitaplık ve okuma köşesi mutlaka bulunmaktadır. İngiltere’de çocukların müfredatın tamamında kazanımları destekleyen kelime ve anlama becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için düzenli okumaya odaklanılmaktadır. Yalnızca İngilizce derslerinde değil tarih, coğrafya ve bilimde incelenen konuları desteklemek için de seçilen kitaplar ile okuma etkinlikleri sürdürülür. Müfredattaki temaya uygun çocuk kitapları, belli bir süre kitaplıklarda öne çıkarılmaktadır.

Okullarda, ayrıca daha büyük öğrencilerin daha genç öğrencilerin okumasını destekleme fırsatları yaratılarak DEAR (Her Şeyi Bırak ve Oku) zamanları ayarlanmaktadır. Her hafta 30 dakikalık dört DEAR dersi yapılır ve öğrenciler DEAR kitaplarını her zaman yanlarında taşırlar. Öğrenciler sessizce veya gruplar hâlinde okurlar, okuduklarını tartışırlar veya kitap yorumları yazarlar. Öğretmenler de sesli veya sessiz okuma yaparak örnek olur, sınıfın tartışmalarını yönlendirir ve okuma günlüklerini kontrol eder.

Okullarda yapılan bu toplantılarda üstün yetenekli, başarılı öğrenciler büyük edebî eserlerden seçtiklerini diğer öğrencilere tanıtmaktadır. Öğretmenler de kendi seçtikleri DEAR kitaplarından çıkardıkları özeti okur ve tartışırlar. Böylece öğrenciler giderek daha zor kitapları okumayı denemeye teşvik edilmektedir (United Kingdom Government, 2015).

Şekil 2: İngiltere’deki Sınıf Kitaplığı Modeli

3-Kitap Çantası ve Okuma Günlükleri

Ana sınıfı olarak düşünülebilecek “reception class” larda öncelikle çocuklara bir kitap çantası verilmekte ve çocukların okula her gün bu kitap çantası ile gelmesi beklenmektedir. İçinde çocuğun seviyesine uygun seçilen ve daha sonra değiştirilen bir çocuk kitabı ile bir okuma günlüğü bulunmaktadır. Öğretmen tarafından takip edilmeye başlanan bu defterler, çocukların temel okuma becerisi edindiği dönemlerde okumaya başladıkları kitapları ve bu ilk okumalara dair veli ve öğretmen görüşlerini günlük olarak

takip etmek; görüş ve yorumları kaydetmek için kullanılmaktadır. Kazanma hedefine yönelik kupa görseli ve “Ben harika bir okuyucuyum.” cümlesiyle süslenen 36 sayfadan oluşan bu okuma günlüklerinin son sayfaları, kitapta hoşlandıkları/hoşlanmadıkları bölümleri nedenleriyle yazmaları için ayrılmış, en sevdikleri bölümün aynen yazılması istenmiştir. Günlükte yüksek sıklıktaki kelimelerin listesi de verilmektedir.

Şekil 3: İngiltere’de Okullarda Kullanılan Okuma Günlüğü ve Kitap Çantası

4-Sertifika ve Ödüller

Her haftanın son okul günü tüm okulun katılımıyla gerçekleşen törenlerde verilen, sınıf öğretmeni, müdür ve özel başarı ödülleri, sertifikalar, öğrencinin diğer ders ve beceri alanlarında gösterdikleri çaba ve ürün için olabildiği gibi okuma becerisine yönelik olarak da düzenlenebilmektedir.

Şekil 4: Okuma Becerisine Yönelik Sertifika ve Ödül Örnekleri

5-Kitap Kulüpleri

Öğrenciler ilkököl birinci aşamada sesleri öğrendikten sonra, daha geniş okumalar için teşvik edilmektedir. Okullar her ay bir kitap teması seçmekte ve öğrenciler okumak ve tartışmak için klasik ve modern kitaplardan seçim yapmakta ve okul bloğu için yorum yazma fırsatı yakalamaktadır. Okuma programında da, kitap kulüplerinin, öğrencileri hem okul içinde hem de okul dışında geniş bir yelpazede ve sık okumaya teşvik etmenin ve hem okuma hem de konuşma dili becerilerini geliştirmenin mükemmel bir yolu olduğu söylenmektedir. Kitap kulüpleri, çocuklara okudukları kitapları sınıf dışı bir ortamda tartışma ile yeni yazarlar ve yeni hikâyeler keşfederek edebiyat sevgilerini geliştirme fırsatı vermektedir.

6-Kitap Günleri

Dünya Kitap Günü

Bu gün, önce UNESCO tarafından tüm dünya genelinde 100’den fazla ülkenin dâhil olacağı bir gün olarak tasarlanmış ve 23 Nisan günü kutlanması öngörülmüştür. Ancak İngiltere’de her yıl 5 mart günü kutlanmakta olan bu etkinlik, aynı adlı bir yardım vakfı tarafından organize edilmekte ve her çocuğun kendi kitabı olması gerektiği inancıyla tüm ülke genelinde etkinlikler düzenlenmektedir. Bu gün, çocuk kitabı yazarlarının, resimleyenlerin, kitapların ve okumanın kutlandığı bir gündür. Bu günde

ülke genelinde tüm okullarda on beş milyondan fazla 1 pound Dünya Kitap Günü kitap jetonu dağıtılmakta ve çocuklar bunu kitapçılarda ya da marketlerde bu güne özel seçilmiş kitaplardan ücretsiz olarak almak için kullanabilmektedir.

Bu gün aynı zamanda okullarda bir şenlik havasında kutlanmakta, çocuklar severek okudukları kitap karakterlerinin kılığına girerek eğlenmektedir. Okulların tercihine göre yerel kütüphanelere ya da kitapçılara geziler, ünlü kitap karakterlerinden oluşan sergiler ya da kitap temalı farklı etkinlikler de düzenlenilmektedir. Ayrıca, çocuklardan gönüllük esasına göre toplanan bağışlar Book Aid International gibi yardım vakıfları aracılığıyla diğer ülkelerdeki çocuklara kitap göndermek için de kullanılmaktadır ("World Book Day", t.y.)

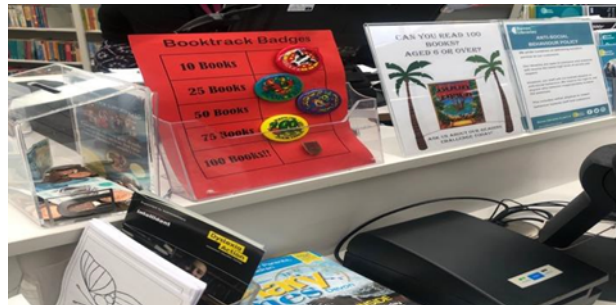
Şekil 5: Dünya Kitap Günü Kutlaması

Roald Dahl Günü

Bu günde dünyanın önde gelen İngiliz çocuk kitabı yazarlarından Roald Dahl'ı, kitaplarını ve unutulmaz karakterlerini yazarın doğum günü olan 13 Eylül'de anmak için kutlamalar yapılmaktadır. Dünya Kitap Günü vakfı tarafından organize edilen bu özel günde tüm okullar yazarın kendisi, eserleri ve karakterleri ile ilgili çeşitli etkinlikler düzenlemektedir ("Roald Dahl Day", t.y.).

7-Okuma Şampiyonları Programı

Okullar, yıl boyunca 10,25, 50,75, 100 veya daha fazla kitap okuyan öğrencileri ödüllendirmektedir. Bazı öğrencilerin evdeki kitaplara erişimi olmadığını kabul eden okullar, tüm öğrencileri yerel kütüphaneye kaydettirmekte ve çevrimiçi okuma materyallerine erişime yatırım yapmaktadır. Yerel kütüphanelerde ayrıca çocuklara okunan kitap sayısına göre rozetler hediye edilmektedir.

Şekil 6: Kütüphanede Okunulan Kitap Sayısına Göre Verilen Rozetler

8-Premier Lig Okuma Yıldızları

Bu proje, Ulusal Okuryazarlık Vakfı ve Premier Lig'in işbirliğinde 2003 yılından beri devam eden; okullarda, kütüphanelerde ve futbol kulüplerinde kullanılmak üzere tasarlanmış 10 haftalık bir okur-yazarlığı geliştirme programıdır. Program 9-13 yaşlarında futbolu seven ancak okuma motivasyonu eksik çocukların okur-yazarlık becerilerini geliştirmek ve okumaya katılımlarını arttırmak için tasarlanmıştır. Bunun için çocuklara "Saftirik: Eski Okul" gibi popüler çocuk kitaplarından, futbol yıllıklarından ve diğer kurgu kitaplardan seçilen 20 çocuk kitabı önerilmektedir. Beraberinde okulda ve evde yapılabilecek okuma-yazma tabanlı futbol temalı eğlenceli etkinliklerin yer aldığı bir web sayfasına erişim sağlanmaktadır. Ayrıca bu programa katılan gruplara öğretmen kılavuz kitabı, çocuk etkinlik kitapları, sertifikalar, çıkartmalar ve posterler, Premier Lig markalı kalemler, cetveller ve kalemlerden oluşan setler verilmekte, Premier Lig futbol kulüplerinde, sanat mekânlarında ve kütüphanelerinde bölgesel yazar buluşmaları yapılmaktadır. Program daha çok futbolu seven küçük çocuklarda özellikle de erkek çocuklarda okuma ilgisi oluşturmak için kullanılmaktadır ("National Literacy Trust", t.y.).

Okul Dışı Ortam/Uygulama/Etkinlikler:

1-Okumaya Devam Et İlerle Kampanyası (The Read On. Get On.)

Uluslararası Çocukları Kurtarma Organizasyonu (Save the Children) ve Ulusal Okuryazarlık Vakfı (National Literacy Trust) tarafından yürütülen kampanya, gelecek 10 yıl içinde tüm çocukların 11 yaşına kadar iyi okumalarını sağlama hedefini belirlemiştir. Kampanya, ebeveynleri çocuklarıyla günde 10 dakika kadar kısa bir süre okumaya, çocuklara erken yaşta okuma alışkanlığı kazandırmaya teşvik etmektedir. Ebeveynlerden çocukları ilkokulun sonuna kadar bir hafta boyunca bir kitap okuyuncaya kadar bu günlük okuma alışkanlığını geliştirmeleri istenmekte ve bunun çocukların okul başarıları konusunda gerçek bir fark yaratabileceği belirtilmektedir (“National Literacy Trust”, t.y.).

2-Kitabevi Gezileri

İngiltere’de okullar Dünya Kitap Günü başta olmak üzere farklı zamanlarda kitabevlerine de okul gezileri düzenlemekte ve kitaplarla ilgili öğrencilere zengin deneyimler yaşama şansı sunmaktadır. Kitabevlerinde çalışanların da okuma kültürü olan ve bu gezilerde çocuklarla okuma atölyeleri gerçekleştirebilecek ustalıkta profesyonel kişiler olduğu gözlemlenmiştir. Okuma programında da öğretmenler bu tür gezileri yapmaya teşvik edilmektedir.

3-Kütüphane Gezileri

Kütüphaneler, çocukları erken yaşlarda çocuk edebiyatı yapıtlarıyla buluşturmada çok büyük bir rol üstlenir. Özellikle kitap okuma olanağı bulamayan ve çeşitli nedenlerle okuma gereci sağlayamayanlar için ayrı bir önem taşımaktadır. İngiltere’de kütüphaneler okullarla iş birliği içinde çalışmakta, çocuklara çocuk kitaplarıyla zenginleşmiş sıcak ve keyifli bir ortam ve kitaba kolay erişim imkânları sunmaktadır. Kütüphane görevlileri çocuk gelişimini bilen, çocuklara kitap seçiminde rehberlik edecek yeterlikte kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca, kütüphanelerde çocukların okuma becerilerini arttırmak ve geliştirmek için ödüllü yarışmalar düzenlenmekte ve çocukların okuduğu kitap sayısına göre ödüllendirmeler yapılmaktadır.

İngiltere’de hükümet, tüm çocukların bir halk kütüphanesinin aktif üyeleri olmasını ve tüm okullardan özellikle tüm 3. sınıf öğrencileri için bir kütüphane üyeliği düzenlemelerini istemektedir. Ayrıca kütüphaneye sınıf ziyaretleri düzenlenmesini ve kütüphane kullanımını teşvik etmek için ilkokulların yerel kütüphanelerle ortaklaşa çalışmasını desteklemektedir.

4-Ücretsiz Kitap Satın Alma ve Değişim Dükkanı (Book-Cycle Charity Shop)

Kitaplar aracılığıyla öğrenmeyi ve kendine güveni teşvik etmek, ağaç dikmeye katkı sağlamak amacıyla kurulan, haftanın yedi günü hizmet veren ve gönüllü kişiler tarafından işletilen bu dükkân bağışlarla varlığını sürdürmektedir. Günde toplam 3 adede kadar kitap seçilebilmekte ve dilenildiği kadar bağışta bulunulabilmektedir. Bu bağışlar da okullara ve yetimhanelere ücretsiz kitap göndermek ve bulunulan bölgede ağaç dikiş için kullanılmaktadır. Mekân ayrıca kitap, sanat, örgü ve meditasyon kulüplerine de ev sahipliği yapmaktadır (“Book Cycle Charity”, t.y.)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Okuma, yaşamın her döneminde giderek artan bir şekilde ihtiyaç duyulan temel bir beceridir. İyi okuma becerisine sahip olmak, çağın sosyal ve ekonomik gerekliliklerindedir. Okuma becerisinin kazanıldığı ilkokul yılları okumaya karşı ilginin belirlendiği ve okuma alışkanlığı kazanmada temellerin atıldığı bir dönemdir (Bayram, 1990, s. 8). Bu nedenle temel okuma becerisi edindirmeyi yalnızca okuma tekniğinin kazandırılacağı bir etkinlik olarak görmemek gerekmektedir. İlk okuma öğretiminde hedef çocuğa sadece okuma becerisi kazandırmak değil, çocuğun doğru ve anlayarak okuması, okumaktan zevk alması ve okumayı alışkanlık haline getirmesi olmalıdır (Sever, 2007, s. 43). Bu nedenle temel okuma becerisinin önce okuma sevgisi ve alışkanlığına, sonrasında okuma kültürüne dönüştürülmeye çalışıldığı ilkokul dönemindeki yaşantı ve deneyimler çocukların tüm hayatını olumlu ya da olumsuz olarak etkileyecektir. Günümüzde yetişkinlerde görülen doğru ve anlaşılır okumama, yavaş okuma, okuduğunu anlamama, kendini sözlü ve yazılı olarak ifade edememe gibi sorunların da temelini bu dönemde yapılan eksik ve yanlışlara dayandığı söylenebilir.

Bu yüzden, “öğrenim süreci içerisinde, bireylere, kuru bir okuma yazma becerisi kazandırma değil; belli alanlarda araştırmacı, bilgilendirici, düşüncüyü, duyarlılığı geliştirici bir okuma alışkanlığı kazandırılmalıdır. İlköğretimden yüksek öğretime bütün hedeflerin bu durumu gerçekleştirmeye yönlendirilmesi, bilgi alanı ne olursa olsun, eleştireci, irdeleyici bir okuma alışkanlığının, ana dilin bütün iletişim esneklikleriyle donatılarak bilinçlere yerleştirilmesi gerekmektedir” (Göktürk, 2002, s. 47). Okuma kültürüne sahip bireylerin yetiştirilmesi ancak bu şekilde mümkün olabilecektir.

Türkçe eğitiminin de temel amacı olan okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmış, okuma kültürü edinmiş bireyler yetiştirmek, okuma eğitiminin bir aracı olan metinlerin bu amaca uygun olarak seçilmesini ve yetişen neslin çocuk kitaplarıyla gerek okulda derslerle ilişkilendirilerek gerek okul dışında buluşturulmasını gerektirmektedir. Çocukların okumaya dönük bilgi ve becerilerinin uygulamalarla zenginleştirilmesi için İngiltere’deki örnekler ışığında ülkemizde yapılabilecekler şöyle sıralanabilir:

Temel okur-yazarlık becerisinin okuma alışkanlığına ve okuma kültürüne dönüştürülmesinin bir devlet politikası olması ve bu çerçevede çocuk edebiyatı ile zenginleştirilen nitelikli bir program hazırlanması önemlidir.

Sınıf kitaplıklarının nitelikli çocuk kitaplarıyla doldurulması ve bu kitapları rahat bir şekilde okuyabilecekleri sınıf içi köşelerin hazırlanmış olması da çocukların okuma sevgisi ve alışkanlığı üzerinde olumlu etkiler bırakacaktır.

Halk kütüphanelerinin nitelikli çocuk kitaplarıyla zenginleştirilmesi ve çocukların zevkle gidecekleri mekânlara dönüştürülmesi, çocuk kütüphanelerinin yaygınlaştırılması, okulların düzenli olarak kütüphane gezileri düzenlemesi ve böylece kitabın tüm çocuklar için ulaşılabilir olması da çocuklara okuma kültürü edindirme sürecinde son derece önemlidir.

Günlük yaşantımızda oluşturulabilecek kitap ve okuma merkezli ortamlar çocukları okumaya özendirerek şekilde düzenlenmelidir. Sivil toplum kuruluşlarının ve derneklerin katkılarıyla kitaba erişim imkânları çoğaltılmalı, toplumun okumaya bakışı olumlu yönde değiştirilmeye çalışılmalıdır.

Dünya Kitap Günü, ülkemizde de çocuk kitaplarının çocuklarla buluşması için her yıl bir tema ya da yazar seçilerek farklı etkinliklerle kutlanılabilir.

Okulların, derneklerin, vakıfların ve kütüphanelerin düzenledikleri yarışmalar ve kitap kulüpleri de çocukları yeni okumalar yapmak için teşvik edici olmaktadır.

Okullarda okuma becerisine yönelik verilen çabayı ve başarıyı takdir eden sertifika ve ödüller de çocukların kitaba ve okumaya bakışını olumlu etkilemekte, onları yeni okumalar yapmak için teşvik etmektedir.

Okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik geleneksel yöntemler yanında sesli ve grupla okuma, güdümlü okuma ve yaş düzeyine göre seçilmiş nitelikli kitapların tümünün küme içinde okunması, değerlendirilmesi, yorumlanması ve paylaşılmasıyla eleştirel okumanın gerçekleşmesini amaçlayan modeller de dikkate alınabilir.

Çocukların çocuk edebiyatı ile büyümeleri, tüm yaşamları için son derece önemlidir. Eğitimciler, aileler ve tüm toplum üyeleri, çocukların okuma sevgisi ve tutkusunu geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Sonuç olarak, okuma kültürünü yapılandırabilmek için, birey ve toplum olarak erken yaşta çocukların okumaya ve kitaba ilgi ve sevgi beslemelerini sağlayacak her tür uygulamayı dikkate almak ve hayata geçirmek bir sorumluluktur.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2001). Türkçe ilkökuma yazma öğretimi. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Bamberger, R. (1990). Okuma alışkanlığını geliştirme. Çeviren: Bengü Çapar. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Bayram, O. (1990). İlkokul çağı çocuklarının okuma alışkanlığı ve Yenimahalle ilçe halk kütüphanesi gezici kütüphane hizmeti. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Book-Cycle Charity. (t.y.) From to book and back again. (2020, 16 Ağustos). Erişim adresi: <http://www.book-cycle.org/>
- Çocuk Vakfı, Çocuk Edebiyatı Okulu. (2006). Türkiye'nin okuma alışkanlığı karnesi. İstanbul. Erişim adresi: http://cocukvakfi.org.tr/wp-content/dosya/raporlar/13_okuma_aliskanligi_karnesi2006.
- Çocuk Vakfı, Çocuk Edebiyatı Okulu. (2019). Okuma kültürü programı ön bilgi notu. İstanbul. Erişim adresi: <http://www.cocukvakfi.org.tr/cocuk-edebiyati-okulu-2/#1541058787897-b84cd07b-737c>
- Earge; Pirls (2003). Uluslararası okuma becerilerinde gelişim projesi. Ankara. Göktürk, A. (2002). Sözüň ötesi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gültekin, A. (2011). Çocuk ve gençlik edebiyatı yazıları. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-8. Sınıflar). Ankara. Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). PISA Ulusal Ön Raporu. Ankara.
- National Literacy Trust. (t.y.). Premier League Primary Stars. (2020, 17 Ağustos). Erişim adresi: <https://literacytrust.org.uk/programmes/sport-and-literacy/premier-league-primary-stars/>.
- National Literacy Trust. (t.y.). Read on Get on. (2020, 17 Ağustos). Erişim adresi: <https://literacytrust.org.uk/policy-and-campaigns/read-on-get-on/>.
- Okay, O. (2004) "Okumayan Toplum", Türk Dili Dergisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oxford Reading Tree. (t.y.). What is Oxford reading tree?. (2020, 15 Ağustos). Erişim adresi: <https://home.oxfordowl.co.uk/reading/reading-schemes-oxford-levels/oxford-reading-tree-levels/>
- Roald Dahl Day. (t.y.). About Roald Dahl Day. (2020, 18 Ağustos). Erişim adresi: <https://www.roalddahl.com/create-and-learn/join-in/roald-dahl-day>.
- Samur İnce, Ö. (2014). Türkiye'deki ve Dünya'daki çalışmaların tanıklığında "okuma kültürü". Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(22), 157-188.
- Sawyer. W.E. (2011). Growing up with children. (6. Ed.)Abany: Wadsworth. Sever, S. (2007). Çocuk ve edebiyat, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2013). Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü. İzmir: Tudem Yayınları. Şirin, M. R. (1994). 99 Soruda çocuk edebiyatı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.

- Şirin, M. R. (2019). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış (2. Baskı). İstanbul: Uçan At Yayınları. Şirin, M.R. (2019). Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı (2. Baskı). İstanbul: Uçan At Yayınları. Özdemir, E. (2005). Eleştirel okuma. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- United Kingdom Government. (2013). National Curriculum in England English Programmes of Study. (2020, 20 Ağustos). Erişim adresi: <https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-english-programmes-of-study/>.
- United Kingdom Government. (2015). Reading: The Next Steps. Erişim adresi: <https://www.gov.uk/government/publications/reading-supporting-higher-standards-in-schools>.
- University College London (2015). Reading Recovery . Erişim adresi: https://www.ucl.ac.uk/reading-recovery-europe/sites/reading-recovery-europe/files/2015_16_annual_monitoring_report_whole_implementation.pdf
- World Book Day. (t.y.) . World Book Day. (2020, 20 Ağustos). Erişim adresi: <https://www.worldbookday.com/> Yavuz, H. (1987). "Okuma Alışkanlığı Üzerine". Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2002). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2009). "Çocuklarda Okuma Kültürünü Geliştirmede Ebeveyn ve Öğretmenin Rolü" Çocuk ve Okuma Kültürü Sempozyumu (24-25 Mayıs 2008). Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.